

การสื่อสารจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ชายแดนใต้ในชุมชนเชิงกายภาพและชุมชนออนไลน์ ภายใต้ภาวะการระบาดระบาคของโควิด-19

Communication of Deep South's Young People in the Physical Community and Online Platforms amidst the COVID-19 Pandemic

ยาสมิน ชัตตาร์^{1*} สมัชชา นิลปัทม² และ อิมรอน ซาเหาะ³
Yasmin Sattar^{1*} Samatcha Nilaphatama² and Imron Sahoh³

¹คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹Faculty of Political Science, Prince of Songkla University

²Faculty of Communication Science, Prince of Songkla University

³Institute for Peace Studies, Prince of Songkla University

*Corresponding Author, E-mail: yasmin.s@psu.ac.th

Article Info

Received: March 22, 2022

Revised: August 4, 2022

Accepted: August 15, 2022

Available online: August 30, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวในการสื่อสารของกลุ่มคนรุ่นใหม่/เยาวชนชายแดนใต้ในชุมชนกายภาพและชุมชนออนไลน์ภายใต้ภาวะการระบาดของโรคโควิด-19 ตลอดจนเพื่อพัฒนารูปแบบของกลไกการใช้การสื่อสารเชิงรุกในชุมชนและชุมชนออนไลน์ของคนรุ่นใหม่/เยาวชนในพื้นที่ชายแดนใต้ ที่จะสามารถใช้ในการหนุนเสริมการทำงานของชุมชนในการป้องกันการแพร่ของโรคระบาดและแสวงหาความเป็นไปได้ในการใช้กลไกนี้ภายใต้ภาวะความปกติแบบใหม่ งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้วิธีการศึกษาผ่านงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 คน จาก 3 กลุ่ม ประกอบด้วย The Motive, MUSLIMITED และกลุ่มคนรุ่นใหม่ในพื้นที่บ้านนั้งस्ता ประกอบกับการจัดสนทนากลุ่มร่วมกับตัวแทนที่เกี่ยวข้องกับงานสื่อสารในระดับพื้นที่ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับตัวอย่างและองค์กรสื่อในพื้นที่ชายแดนใต้ การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการตามกรอบแนวคิดการสื่อสารในภาวะวิกฤต ผลการศึกษาพบว่าเยาวชนคนรุ่นใหม่สามารถมีบทบาทหนุนเสริมการสื่อสารในภาวะวิกฤตอย่างเรื่องโรคระบาดได้ โดยเฉพาะในรูปแบบออนไลน์ รูปแบบการสื่อสารในชุมชนจากกลุ่มคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มจะเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลาย มีการตรวจสอบข้อมูลล่วงหน้าหรือข้อสงสัยที่เกิดขึ้นในภาวะการเกิดโรคระบาด แล้วนำไปสื่อสารด้วยรูปแบบที่สร้างสรรค์ต่อทั้งในชุมชนเชิงกายภาพและชุมชนออนไลน์ได้ แม้ว่าจะเห็นบทบาทของเยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ปรากฏอยู่บ้างในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 แต่ยังไม่พบกลไกรองรับที่เป็นระบบเมื่อเกิดภาวะวิกฤต ดังนั้น ชุมชนและองค์กรสื่อในพื้นที่ชายแดนใต้ควรมีมาตรการรับมือในภาวะวิกฤตและมีกลไกที่ชัดเจนในการให้ทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งจะช่วยให้มีกลไกเสริมหากกลไกการสื่อสารของรัฐไม่สามารถทำงานได้ในกรณีเกิดวิกฤต และทำงานหนุนเสริมในกรณีที่กลไกของรัฐในภาวะวิกฤตเริ่มเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งในมิติของชุมชนจำเป็นที่จะต้องผ่านการออกแบบจากคนในชุมชนเอง

คำสำคัญ: การสื่อสาร, โควิด-19, พื้นที่ออนไลน์, เยาวชน

Abstract

This research aims to study how the youth in southern most provinces of Thailand adapt their communication, and and to improve their forms of proactive communication mechanism in the community and online community during the COVID-19 pandemic. This qualitative research used document analysis and nine in-depth interviews from the Motive, MUSLIMITED, and young people in Bannang Sata, representing Pattani, Yala, and Narathiwat, and workshops with the target groups as well as local media organizations. Data analysis was done with the concept of crisis communication. The study reveals that young people played a supportive role in communicating in crisis of such pandemic, especially through online platforms. With regard to community communication, the youth tend to be able to access various data, to verify fake news, and to communicate by using creative methods both physically and virtually. Though the roles of youth in the deep south during the COVID-19 epidemic could visibly been seen, no systematic mechanism has not yet been established. As a result, the community and local media in the deep south should have clear measures to deal with any possible crisis as well as mechanisms for having everyone, especially the youth, take part. That will help the state's mechanisms when the latter fail to function efficiently, and to support them as they gradually improve, as that needs to be designed based on the local necessities.

Keywords: Communication, COVID-19, Online Platform, Youth

บทนำ

นับตั้งแต่เกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เริ่มต้นอย่างเห็นได้ชัดมาตั้งแต่เดือนธันวาคมปี 2562 กระทั่งถึงต้นปี 2563 และยังคงมีแนวโน้มการแพร่ระบาดต่อไปในอีกหลายประเทศ ข้อมูลจากมหาวิทยาลัย John Hopkins ที่ระบุในเว็บไซต์ Our World in Data ชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มการระบาดในภาพรวมของโลกจะลดลงในช่วงหนึ่ง แต่ในช่วงเดือนมีนาคม 2563 ก็มีการกลับมาของการแพร่ระบาดในระลอกที่ 2 ระลอกที่ 3 ตลอดจนระลอกที่ 4 ในหลายประเทศ สำหรับประเทศไทยมีพลวัตของจำนวนผู้ติดเชื้อที่น่าสนใจ เนื่องจากในช่วงแรกและระลอกที่ 2 ของการระบาดจำนวนผู้ติดเชื้อในประเทศไทยไม่ได้มีจำนวนมากนัก อย่างไรก็ตาม เมื่อการเกิดวิกฤตกลายพันธุ์ของเชื้อโควิด-19 เป็นสาเหตุของการแพร่กระจายรวดเร็วมากขึ้น ทำให้จำนวนของผู้ติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกับอีกหลายประเทศ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อมาตรการระบาดของโรค นอกจากการกลายพันธุ์แล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น การไม่สามารถระบุแหล่งที่มาของการระบาดของโลก ความล่าช้าของข้อมูลการระบาด ตลอดจนความล่าช้าในการผลิตและกระจายวัคซีน อย่างไรก็ตาม หลายประเทศที่มีการกระจายของวัคซีนแล้วมีจำนวนผู้เสียชีวิตลดลง หากพิจารณาลักษณะของการระบาดในประเทศไทยจะพบว่า จำนวนของผู้ติดเชื้อในระลอกที่ 2 ของประเทศไทยนั้นมีจำนวนที่มากกว่าในระลอกแรกอย่างเห็นได้ชัด โดยในแต่ละระลอกของการระบาดนั้นมีจุดเริ่มต้นของการระบาดต่างกันไป เช่น ในระลอกแรกเป็นการระบาดที่มีความเชื่อมโยงจากผู้ระบาดในประเทศจีนก่อนจะเกิดการแพร่เชื้อเป็นกลุ่มใหญ่จากการแข่งขันมวยที่สนามมวยลุมพินี การระบาดในระลอกเดือนธันวาคม 2563 เกิดจากการติดเชื้อใหม่จากแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ไม่ได้เชื่อมโยงกับกลุ่มเดิมที่เคยระบาดก่อนหน้านี้ และการระบาดในระลอกที่ 3 ซึ่งเป็นการระบาดของสายพันธุ์อังกฤษจากคลัสเตอร์ของสถานบันเทิงในพื้นที่ทองหล่อ กระทั่งเชื่อมีการกลายพันธุ์เป็นสายพันธุ์เดลต้าที่เป็นสายพันธุ์หลักซึ่งกำลังนำไปสู่การเกิดระบาดในระลอกที่ 4 อย่างต่อเนื่อง ในช่วงเวลาของการระบาดทั้งระลอกแรกและระลอกต่อมา แน่ใจว่ามาตรการการควบคุมโรคเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดได้ถูกนำไปปรับใช้ ในช่วงแรกการใช้มาตรการที่เข้มข้นทำให้หลายพื้นที่ได้รับผลกระทบที่ตามมาของผู้คนโดยเฉพาะในมิติด้านเศรษฐกิจ (Kaewyasri & Soontaraviratana, 2021) แต่ที่ส่งผลให้ตัวเลขผู้ติดเชื้อในประเทศไทยมีจำนวนไม่สูงมาก การระบาดระลอกใหม่มีความยืดหยุ่นของมาตรการการควบคุมโรคชัดเจนเห็นจากการแบ่งโซนพื้นที่ตามจำนวนของการแพร่ระบาดที่จะมีแนวทางการควบคุมโรคที่ต่างกันไป โดยเป็นผลจากบริบทของความพร้อมทางด้านสาธารณสุขที่ต่างจากเดิมและแม้การระบาดรวดเร็วและมีจำนวนผู้ป่วยมากกว่ารอบแรก แต่ความรุนแรงของโรคลดลง (Bank of Thailand, 2021) อย่างไรก็ตาม ในระลอกที่ 3 ซึ่งมีจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้น ความเข้มข้นของมาตรการรับมือเริ่มกลับมาอีกครั้ง ซึ่งการรณรงค์ในการระบาดระลอกใหม่เป็นต้นมา มุ่งเน้นการให้ผู้คนฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันและลดความรุนแรงของโรค

ภายใต้สถานการณ์นี้เอง พื้นที่ชายแดนใต้ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาสเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 อยู่ในอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย ต่อมาในเดือนมิถุนายน 2564 สถานการณ์ในพื้นที่เริ่มมีความคลี่คลาย ประชาชนเริ่มสามารถกลับมาใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างปกติโดยอยู่ภายใต้มาตรการการรักษาระยะห่างทางสังคม ซึ่งนับว่าเป็นความปกติแบบใหม่ที่กลับมาสู่ผู้คนในพื้นที่ และในห้วงการระบาดรอบใหม่ของประเทศไทยก็พบว่าพื้นที่ชายแดนใต้ได้รับผลกระทบการระบาดไม่มากนัก หากพิจารณานับตั้งแต่เริ่มมีการแพร่ระบาดในพื้นที่ชายแดนใต้ในช่วงต้นปี 2563 กระทั่งมีการออกมาตรการในการป้องกันการขยายตัวในการแพร่ระบาดจากหน่วยงานหลายฝ่าย โดยเฉพาะจากหน่วยงานของรัฐบาลและการทำงานสนับสนุนของชุมชน รวมไปถึงกลุ่มองค์กรด้านศาสนาที่เข้ามามีบทบาทหนุนเสริมต่อกัน ทำให้จำนวนการแพร่ระบาดในพื้นที่ชายแดนใต้มีจำนวนลดลง อย่างไรก็ตาม การระบาดในระลอกที่ 3 ของประเทศไทย ก็ทำให้พื้นที่ชายแดนใต้กลับมาเป็นพื้นที่สีแดงที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตติดอันดับ 10 จังหวัดแรกของประเทศอีกครั้ง หลังจากที่ผู้ติดเชื้อที่ติดเชื้อจากคลัสเตอร์ทองหล่อเริ่มปรากฏในพื้นที่ ประกอบกับเริ่มมีคลัสเตอร์ที่มาจากกรรมาตัว

ในพื้นที่มีโรคภัยไข้เจ็บที่กระจายตัวออกไปในหลายจังหวัด การขยายตัวของผู้ติดเชื้อจึงมีมากขึ้น จากการรวบรวมข้อมูลของศูนย์ข้อมูลโควิด-19 และการพัฒนาที่ยั่งยืนชายแดนใต้ พบว่าจำนวนผู้ติดเชื้อในสามจังหวัดชายแดนใต้เริ่มสูงขึ้นหลังวันที่ 7 มิถุนายน เป็นต้นมา

ในสถานการณ์วิกฤตระหว่างการระบาดในรอบแรก กลุ่มคนรุ่นใหม่และเยาวชนที่อยู่ในชุมชนบางพื้นที่ได้เริ่มมีบทบาทเด่นชัดขึ้น โดยเฉพาะการขับเคลื่อนเผยแพร่องค์ความรู้แก่ผู้คนในชุมชนและผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามีทั้งการสื่อสารองค์ความรู้ในชุมชนกายภาพที่จับต้องได้ มีลักษณะเป็นชุมชนแบบเดิม และในชุมชนออนไลน์ โดยการสื่อสารของกลุ่มคนรุ่นใหม่และเยาวชนเหล่านี้ก็มุ่งเน้นสื่อสารแนวทางการรับมือและมาตรการการป้องกัน รวมทั้งสร้างความเข้าใจถึงเหตุผลที่อาจมีผู้ไม่เข้าใจถึงความจำเป็นนั้น โดยเฉพาะเรื่องการปิดมัสยิดและไม่ให้มีการละหมาดหรือประกอบศาสนกิจที่มัสยิด นับได้ว่าเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกของผู้คนในพื้นที่ชายแดนใต้ส่วนใหญ่ที่เป็นมุสลิมซึ่งมีวิถีคิดและวิถีปฏิบัติตนตามแนวทางของหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งกลุ่มคนรุ่นใหม่และเยาวชนหลาย ๆ กลุ่มในพื้นที่ชายแดนใต้ได้สื่อสารถึงเหตุผลและความจำเป็นในประเด็นข้อยกเว้นและแนวทางที่มุสลิมจำเป็นต้องร่วมกันใช้เพื่อรับมือกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งจะไปตามความเห็นของผู้รู้ศาสนา ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานจุฬาราชมนตรี หรือผู้รู้ท่านอื่นที่เป็นที่นับถือของพื้นที่ชายแดนใต้ในการออกมาให้ความเห็นเอาไว้ กลุ่มคนรุ่นใหม่และเยาวชนเหล่านี้ก็ได้สื่อสารในรูปแบบที่ต่างกันไปเพื่อให้ข้อมูลสามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้ง่ายยิ่งขึ้น

การวิจัยชิ้นนี้มุ่งหวังให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสื่อสารของกลุ่มคนรุ่นใหม่และเยาวชนชายแดนใต้ในชุมชนทั้งแบบกายภาพและแบบออนไลน์ภายใต้ภาวะการระบาดของโรคโควิด-19 รวมทั้งเห็นถึงรูปแบบของกลไกการใช้การสื่อสารเชิงรุกในชุมชนและในชุมชนออนไลน์ของคนรุ่นใหม่และเยาวชนในพื้นที่ชายแดนใต้ที่จะสามารถใช้ในการหนุนเสริมการทำงานของชุมชนในการป้องกันการระบาดของโรคระบาดได้ในอนาคต ตลอดจนมีแนวทางที่เป็นไปได้ของการสื่อสารของกลุ่มคนรุ่นใหม่และเยาวชนในชุมชนที่จะสามารถทำงานสื่อสารเชิงรุกในชุมชนที่เผชิญกับสภาวะวิกฤตในมิติอื่นในอนาคตต่อไปได้ และเป็นภาพหนึ่งของการเห็นถึงแนวทางการมีส่วนร่วมในการรับมือแก้ไขปัญหา และกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนซึ่งมาจากคนรุ่นใหม่และเยาวชนในพื้นที่นั้น ๆ ที่ได้นำเอาความถนัดในทักษะการสื่อสารในโลกยุคดิจิทัลและการใช้เทคโนโลยีมาใช้สื่อสารประเด็นของพื้นที่เพื่อให้คนในชุมชนเข้าใจและร่วมปฏิบัติตาม โดยเฉพาะในสภาวะวิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลให้กลไกการสื่อสารบางอย่างอาจจะถูกรบกวน ส่งผลให้มีการสื่อสารแบบใหม่ขึ้นมา โดยมีเยาวชนในชุมชนแบบกายภาพใช้ทักษะนี้สื่อสารทั้งในชุมชนทางกายภาพและชุมชนออนไลน์ซึ่งจะเชื่อมให้สถานการณ์กลับมาสู่สภาวะแบบเดิม หรืออาจจะเป็นสภาวะปกติที่ต่างไปจากเดิม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปรับตัวในการสื่อสารของกลุ่มคนรุ่นใหม่/เยาวชนชายแดนใต้ในชุมชนกายภาพและชุมชนออนไลน์ภายใต้ภาวะการระบาดของโรคโควิด-19
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการใช้การสื่อสารเชิงรุกในชุมชนและชุมชนออนไลน์ของคนรุ่นใหม่/เยาวชนในพื้นที่ชายแดนใต้สำหรับหนุนเสริมการทำงานของชุมชนในการป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19

การทบทวนวรรณกรรม

ประเด็นการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้องมี 2 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ประเทศไทยและชุมชนชายแดนใต้กับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งจะให้เห็นสถานการณ์ที่เป็นในของภาวะการระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทยและพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ รวมถึงการสื่อสารของชุมชนในสภาวะโรคระบาดในการวางแผนแนวทางเพื่อมองว่าในชุมชนต่าง ๆ มีรูปแบบการสื่อสารอย่างไรในสภาวะโรคระบาด โดยเฉพาะใน

การระบาดของโรคโควิด-19 และ 2) การทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้งเรื่องการสื่อสารในภาวะวิกฤตที่มีความเชื่อมโยงกับการมองเรื่องอัตลักษณ์ของชุมชนที่ใช้การสื่อสารในภาวะวิกฤต

1. ประเทศไทยและชุมชนชายแดนใต้กับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19

1.1 สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย

สถานการณ์ในประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุขได้แถลงว่าได้พบผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ในไทยเป็นรายแรก เป็นนักท่องเที่ยวชาวจีนที่เดินทางมาจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน เข้ามาทางท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ โดยผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2563 ยืนยันว่าเป็นรายแรกที่ตรวจพบนอกประเทศจีน (Coronavirus: Ministry of Public Health-MOPH searches for peoples more than 500 who enter boxing stadium and entertainment place concerned about spreading infection, 2020, March 20) ต่อมาช่วงกลางเดือนมีนาคมพบจำนวนผู้ติดเชื้อโควิด-19 รายใหม่จำนวนมากจากการเดินทางไปสนามมวยลุมพินี สนามมวยราชดำเนิน และสถานบันเทิงในกรุงเทพฯ (Coronavirus: Ministry of Public Health-MOPH searches for peoples more than 500 who enter boxing stadium and entertainment place concerned about spreading infection, 2020, March 20) จนมีมาตรการเข้มข้นหลังจากช่วงเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะในช่วงที่มีการระบาดอย่างสูง ได้มีการประกาศพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินและการประกาศเคอร์ฟิว เพื่อไม่ให้เกิดการรวมตัวของผู้คนในสถานที่ที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาด (World Health Organization, Country Office for Thailand (WHO) , 2020)

การระบาดของโรคโควิด-19 ระลอกที่ 2 ในประเทศไทย มีศูนย์กลางมาจากตลาดกลางกุ้ง จังหวัดสมุทรสาคร ทำให้มีมาตรการล็อกดาวน์จังหวัดสมุทรสาครจำนวน 14 วัน รวมถึงยังพบผู้ป่วยที่เชื่อมโยงกับบ่อนการพนันในภาคตะวันออกเป็นจำนวนมาก (Open mode: A new wave of COVID-19, 2021, February 4) การแพร่ระบาดในครั้งนี้พบว่ามีมาตรการที่ยืดหยุ่นมากขึ้นกว่าเดิม เช่น มีการกำหนดสีตามความเสี่ยงของแต่ละพื้นที่ว่าเป็นพื้นที่ควบคุมสูงสุด พื้นที่ควบคุม พื้นที่เฝ้าระวังสูง และพื้นที่เฝ้าระวัง ตลอดจนใช้มาตรการในแต่ละพื้นที่ที่ต่างกันต่างจากในครั้งแรกที่มีการล็อกดาวน์ทุกจังหวัดและไม่สามารถเดินทางข้ามระหว่างจังหวัดได้ทั่วประเทศ ข้อแตกต่างของบริบทในช่วงการระบาดระลอกที่ 2 พบว่า มีการตั้งข้อถกเถียงเกี่ยวกับวัคซีนสำหรับใช้ในประเทศไทย แม้ว่าหลังจากเดือนกุมภาพันธ์ 2563 หลาย ๆ ประเทศได้มีการทยอยฉีดวัคซีน ทำให้จำนวนผู้ติดเชื้อในหลายประเทศเริ่มมีแนวโน้มลดลง สำหรับในประเทศไทยแม้ว่ารัฐบาลจะมีการนำเข้าวัคซีน 2 ชนิดในช่วงแรก คือ Sinovac และ AstraZeneca แต่พบว่ายังไม่สามารถกระจายการฉีดวัคซีนได้ตามแผนที่วางไว้ สถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยระลอกที่ 3 ในเดือนเมษายน 2564 พบคลัสเตอร์การแพร่ระบาดจากสถานบันเทิงในย่านทองหล่อ ก่อนที่จะขยายตัวออกไปจนกลายเป็นการระบาดของเชื้อที่กลายพันธุ์ซึ่งเริ่มต้นจากสายพันธุ์อังกฤษ และมีการขยายตัวของสายพันธุ์เดลต้าที่มีการแพร่ระบาดได้ง่ายขึ้นกว่าเดิม การขยายตัวของจำนวนผู้ติดเชื้อและการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เสียชีวิตในการระบาดระลอกนี้ทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อประสิทธิภาพของวัคซีนที่นำเข้ามา ตลอดจนสัดส่วนการกระจายตัวเพื่อฉีดวัคซีนให้กับประชาชนเป็นไปอย่างล่าช้า

1.2 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่ชายแดนใต้

การระบาดในพื้นที่ชายแดนใต้เริ่มจากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ออกประกาศในวันที่ 13 มีนาคม 2563 เดือน 132 คนไทยที่ไปร่วมพิธีชุมนุมนักเผยแพร่ศาสนาในประเทศมาเลเซีย หลังพบมีผู้ติดเชื้อโควิด-19 ที่เดินทางกลับมาจากการชุมนุมดังกล่าวในวันที่ 15 มีนาคม 2563 หลังจากนั้นการระบาดในพื้นที่ได้เพิ่มจำนวนขึ้นต่อเนื่องในช่วงเวลาดังกล่าว ท่ามกลางสถานการณ์ที่เกิดการแพร่ระบาด ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาทำงาน เช่น ศูนย์ประสานงานการบริหารจัดการและแก้ปัญหาผลกระทบโรคโควิด-19 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากศูนย์อำนวยการบริหารชายแดนใต้ (ศอ.บต.) มีการเผยแพร่ข้อมูลและมาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ รวมไปถึงหน่วยงานทางด้านสาธารณสุข และหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน ที่มาสนับสนุน

ในการร่วมป้องกัน สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจการทางศาสนาอิสลาม ได้มีการออกประกาศแนวทางในการป้องกันโรคระบาด โดยประกาศแรกเป็นแถลงการณ์จากสำนักจุฬาราชมนตรีที่ออกมาในวันที่ 5 มีนาคม 2563 มีการระบุถึงแนวทางปฏิบัติของมุสลิมในช่วงการระบาดของโรคไว้ว่า “ให้หลีกเลี่ยงการสละมด้วยการสัมผัสมือ การสวมกอด และการสัมผัสแก้ม โดยให้ยกมือสละมกันเท่านั้น สำหรับศาสนสถาน (มัสยิด) ให้จัดให้มีการทำความสะอาดสุสานและบริเวณที่มีผู้สัมผัสปริมาณมากด้วยน้ำยาทำความสะอาดหรือน้ำผงซักฟอก และแอลกอฮอล์ 70 เปอร์เซ็นต์อย่างสม่ำเสมอและบ่อยกว่าปกติ ทำความสะอาดมัสยิดหรือสถานที่ละหมาดพรมปูละหมาดในมัสยิด ผ้าปูสำหรับละหมาด ชุดที่เตรียมไว้สำหรับใส่ละหมาด ด้วยผงซักฟอกหรือน้ำยาฆ่าเชื้อ จัดหาเจลล้างมือแอลกอฮอล์และหน้ากากอนามัยไว้บริเวณภายในมัสยิด หลีกเลี่ยงหรืองดการจัดกิจกรรมสาธารณกุศล การจัดค่ายอบรมเยาวชน การจัดประชุมสัมมนา หรือกิจกรรมอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน อีกทั้งให้งดการไปร่วมละหมาดญะมาอะฮ์ หรือละหมาดวันศุกร์ที่มีมัสยิด งดการอาบน้ำละหมาดในบ่อน้ำหรืออ่างใหญ่ร่วมกัน โดยให้ใช้ภาชนะส่วนตัวซัก หรือใช้ก๊อกน้ำแทน” (Sheikhul Islam of Thailand Sheikhul Islam Office, 2020)

ประเด็นเรื่องความยินยอมในการรับวัคซีนถือเป็นข้อท้าทายสำหรับพื้นที่ชายแดนใต้ไม่น้อย มีงานศึกษาเกี่ยวกับการปฏิเสธการรับวัคซีน ซึ่งมีปัจจัยจากความรู้เกี่ยวกับวัคซีน โดยเฉพาะความรู้ที่สอดคล้องกับบริบททางความเชื่อด้านสุขภาพและวัฒนธรรมในพื้นที่ รวมถึงความกังวลต่ออาการข้างเคียงของวัคซีน ความเชื่อด้านสุขภาพที่มีพื้นฐานมาจากศาสนา และโครงสร้างครอบครัว ประกอบกับความสัมพันธ์ที่ไม่น่าเชื่อถือไว้วางใจกันระหว่างชาวบ้านกับบุคลากรสาธารณสุข สืบเนื่องจากพฤติกรรมบริการและการสื่อสารที่ไม่เหมาะสมกับบริบทของวัฒนธรรมพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุ ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มประชากรพิเศษที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขหรือซ้ำเติมปัญหาของการปฏิเสธการรับวัคซีนของประชาชนด้วยเช่นกัน (Sa-idi, Hathairat, Puti, & Talek, 2020) นอกจากนี้ จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ชายแดนใต้ต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่จัดทำโดย ดร.นพ.มุฮัมมัดฟาห์มี ตาเลห์ (Taleh, 2021) สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (Center for Conflict Studies and Cultural Diversity (CSCD), 2021) และการสำรวจจากงานวิจัยเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา (Rungrut, Maso, & Kadem, 2020) พบว่า ประชาชนในพื้นที่ชายแดนใต้เห็นด้วยกับมาตรการต่าง ๆ ของรัฐ ยกเว้นมาตรการบางอย่างที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน เช่น การเรียนการสอนออนไลน์ การปิดบริการขนส่งมวลชนสาธารณะ การงดละหมาดที่มีมัสยิด การห้ามนั่งทานอาหารภายในร้าน เป็นต้น และผลกระทบที่ประชาชนมองว่าได้รับมากที่สุดคือ ด้านการประกอบอาชีพ รายได้ และการไม่ได้รับสวัสดิการและการช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่มองว่าการช่วยเหลือกันเองในชุมชนยังเป็นแนวทางหลักในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในภาวะการระบาด ผลการสำรวจจากงานวิจัยข้างต้นยังชี้ให้เห็นถึงความกังวลของผู้คนในพื้นที่เรื่องรายได้และมาตรการที่กระทบต่อวิถีชีวิตบางประการ นอกจากนี้ หากพิจารณาสถานการณ์ด้านสาธารณสุขไม่ว่าจะเป็นจำนวนแพทย์และเภสัชกร อุปกรณ์ทางการแพทย์ สัดส่วนเตียงคนไข้ต่อจำนวนประชากร สุขภาพมารดาก่อนคลอดหรือความครอบคลุมของการฉีดวัคซีน ยังคงน้อยกว่าภูมิภาคอื่นและค่าเฉลี่ยของประเทศ ซึ่งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยิ่งตอกย้ำทำให้เศรษฐกิจของคนในพื้นที่ที่ขึ้นอยู่กับประมง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน รวมถึงการเป็นแรงงานในประเทศมาเลเซีย มีปัญหาด้านรายได้มากขึ้น และสถานการณ์ด้านสุขภาพของคนในพื้นที่ที่จากเดิมที่มีข้อจำกัดอยู่แล้ว สถานการณ์โควิด-19 จึงยิ่งตอกย้ำปัญหาในพื้นที่ด้วยเช่นกัน (Rungrut, Maso, & Kadem, 2020) หลังจากที่มีการระบาดระลอกที่ 3 ในพื้นที่ พบว่ามีผู้ติดเชื้อเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ชายแดนใต้ ตัวเลขพุ่งขึ้นสูงนับตั้งแต่ต้นเดือนมิถุนายน 2563 โดยการระบาดรอบนี้เกิดจากคลัสเตอร์มรภจังหวัดยะลาที่ได้กระจายตัวออกไปสู่หลายจังหวัดในภาคใต้ และการกระจายของเชื้อที่กลายพันธุ์ผสมผสานกันระหว่างสายพันธุ์อังกฤษ และสายพันธุ์เดลต้า ส่งผลให้การขับเคลื่อนของกลุ่มคนต่าง ๆ ในพื้นที่รวมถึงเยาวชนคนรุ่นใหม่ต้องปรับเปลี่ยนไปด้วยเช่นเดียวกัน

การสื่อสารของชุมชนในสภาวะโรคระบาดโควิด-19

วิธีการสื่อสารเกี่ยวกับโควิด-19 มีความสำคัญมากในการสนับสนุนให้ประชาชนปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมเพื่อช่วยต่อสู้กับโรคและหลีกเลี่ยงการทำให้ความหวาดกลัวและการตีตราทางสังคมมากขึ้น ทั้งนี้ รัฐบาล ประชาชน สื่อมวลชน ผู้มีอิทธิพลทางความคิด และชุมชนมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการระบาดของโรคระบาดและหยุดการตีตราผู้คนที่ติดเชื้อและกักตัว และการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับพื้นที่แพร่ระบาดในประเทศและชุมชน รวมทั้งบุคคลและกลุ่มบุคคลที่เสี่ยงติดเชื้อโควิด-19 ทางเลือกในการรักษา และช่องทางการเข้าถึงการรักษาและข้อมูลการดูแลสุขภาพ ควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและหลีกเลี่ยงศัพท์ทางการแพทย์ สื่อโซเชียลถือเป็นช่องทางที่มีประโยชน์ในแง่การสื่อสารข้อมูลไปยังคนจำนวนมากแต่มีต้นทุนต่ำ

สำหรับกลไกการสื่อสารในระดับประเทศของไทย งานศึกษาเรื่อง การสื่อสารในภาวะวิกฤตของกระทรวงสาธารณสุขในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Jobsri, 2020) ระบุว่า “กลไกของกระทรวงสาธารณสุข มีหน่วยงานในสังกัดต่าง ๆ ที่มีบทบาทรับผิดชอบในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในประเด็นที่เกี่ยวกับโควิด-19 ดังนี้ 1) สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข 2) กรมการแพทย์ 3) กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก 4) กรมควบคุมโรค 5) กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ 6) กรมสุขภาพจิต 7) กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ 8) กรมอนามัย 9) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) 10) องค์การเภสัชกรรม” โดยงานชิ้นนี้ยังระบุว่ากระทรวงสาธารณสุขมีการกำหนดประเด็นเนื้อหาในการสื่อสารซึ่งกำลังเป็นกระแสสื่อมวลชน และประชาชนให้ความสนใจ เป็นประเด็นที่ต้องการบอกล่วงหน้าเพื่อสร้างความเข้าใจ รับรู้ และปรับพฤติกรรม ประเด็นหลักที่มีการสื่อสารประกอบด้วยเรื่อง วัคซีน มาตรการป้องกันการแพร่ระบาด การปฏิบัติตัวของสถานที่ต่าง ๆ ตลอดจนเรื่องการใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยที่แพลตฟอร์มหลักในการสื่อสารคือ เพจเฟซบุ๊ก “ไทยรู้สู้โควิด” รวมถึงช่องทางอื่น ๆ เช่น Twitter Instagram YouTube และ Tik-Tok ด้วย

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

สุรชาติ บำรุงสุข (Bamrungsuk & Sathirathai, 2020) ได้ให้คำอธิบายว่าวิกฤตการณ์ก็คือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วหรืออาจเกิดในแบบฉับพลัน จนกลายเป็นความสับสนและทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตัดสินใจดำเนินการบางอย่าง เพราะระบบปกติที่มีอยู่ไม่สามารถรับมือกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นได้ เมื่อเกิดวิกฤตหลาย ๆ ครั้ง ก็จะเห็นถึงแนวคิดการจัดการวิกฤตที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการระบาดของโรคในลักษณะที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของทุกคนทั่วโลกนี้สามารถให้คำนิยามว่าเป็นภาวะวิกฤตอีกแบบหนึ่งได้เช่นกัน

การสื่อสารในภาวะวิกฤต เป็นรูปแบบการสื่อสารเฉพาะที่จะใช้ในห้วงเวลาของการเกิดภาวะวิกฤตในรูปแบบต่าง ๆ และหนึ่งในรูปแบบนั้นก็คือการเกิดโรคระบาดในสภาวะวิกฤตนั้นมักจะเป็นสภาวะที่ส่งผลกระทบโดยตรงกับประชาชน ดังนั้น ผู้ที่จะต้องบริหารจัดการสถานการณ์วิกฤตจะต้องมีการจัดการที่มีแผนงานรัดกุม รวบรวมข้อมูลทุกอย่างเข้ามาในศูนย์บัญชาการกลาง และสื่อสารสู่สังคมตามช่องทางที่มีประสิทธิภาพ ที่สำคัญต้องเป็น “One Team One Voice” สื่อสารตรงกัน ไม่ขัดแย้งกัน ไม่ควรมีแหล่งสื่อสารมากกว่า 1 แหล่ง เพื่อเกิด “Single Message” หรือข้อมูลข่าวสารเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่น ลดความสับสน ที่สำคัญแก้ปัญหาเรื่องข่าวลวงข่าวปลอม (Fake News) ของผู้ที่เจตนาสร้างข่าวลวง รวมทั้งลดการสื่อสารคลาดเคลื่อนโดยไม่ได้ตั้งใจทั้งของสื่อมวลชนและประชาชนได้ด้วย นอกจากนี้ ความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารภาวะวิกฤต ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ถ้ามีระบบการสื่อสารที่ดี ชัดเจน มีประสิทธิภาพ

การสื่อสารในช่วงวิกฤตอาจเป็นการเขียนเป็นเอกสาร หรือการสื่อสารผ่านสื่อขององค์กรเองด้วยช่องทางที่หลากหลาย เช่น การประกาศ การแจกข่าวประชาสัมพันธ์ การแถลงข่าว การให้สัมภาษณ์ผ่านการถ่ายทอดสด (Live) ผ่านสื่อออนไลน์ถึงประชาชน และผู้สื่อข่าวขององค์กรสื่อโดยตรง เพราะจะทำให้การถ่ายทอดสารออกไปมีความถูกต้อง ไม่บิดเบือนประเด็นในสารนั้นทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจอันเป็นปัญหาจากข้อจำกัดในด้านการสื่อสารของมนุษย์นั่นเอง และเมื่อทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ประกอบกับการวางแผนการสื่อสารที่มีคุณภาพ ย่อมทำให้ทุกองค์กรสามารถเดินหน้ามาตรการต่าง ๆ ต่อได้ อีกทั้งความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล

จะไปฝังอยู่ในตัวบุคคลและทำหน้าที่เป็นสื่อบุคคลที่มีส่วนช่วยส่งต่อข้อมูลที่ถูกต้องไปยังสังคม ในสภาวะการณ์วิกฤตไม่ก่อให้เกิดความตระหนก อันจะส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพต่อไป (The Standard Team, 2020)

หากพิจารณาตามแนวคิดของ อัลเมอร์ เซลโนว์ และซีเกอร์ (Thamprasit, 2012) จะพบว่าแนวทางการสื่อสารในภาวะวิกฤตมีขั้นตอนประกอบด้วยการกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารว่าจะเน้นในประเด็นใดและต่อกลุ่มใด จากนั้นจึงร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการร่วมให้ข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหา และทำความเข้าใจต่อความหลากหลายของผู้รับสารว่ากลุ่มใดควรใช้ช่องทางแบบใด โดยในการแบ่งกลุ่มผู้รับสารอาจแบ่งตามเกณฑ์ลักษณะทั่วไปของประชากร เช่น อายุ ที่อยู่ เพศ ระดับการศึกษา หรือรายได้ หรืออาจแบ่งตามชุดความคิด วิธีปฏิบัติและความเชื่อของผู้คน นอกจากนั้น จะพบว่าการสื่อสารในภาวะวิกฤตยังสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือระยะก่อนเกิดวิกฤต (Pre-Crisis) เพื่อสื่อสารหาวิธีในการป้องกันเพื่อให้อิทธิพลนั้น ๆ ไม่ขยายวงกว้างออกไป ระยะเกิดวิกฤต (Crisis) หรือช่วงที่รับรู้แล้วว่าวิกฤตนั้นเกิดขึ้นแล้ว และระยะหลังเกิดวิกฤต (Post-Crisis) ซึ่งเป็นระยะที่ต้องมีการฟื้นฟูเยียวยา รวมถึงป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตขึ้นอีกในครั้งต่อไป นอกจากนี้ การสื่อสารในพื้นที่ชุมชนหลายสถานการณ์ การสื่อสารจึงจำเป็นต้องอาศัยการทำความเข้าใจเรื่องของอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชนมาเป็นปัจจัยประกอบด้วยเช่นกัน อัตลักษณ์ของชุมชนแบบกายภาพที่ถูกประกอบสร้างขึ้นเมื่อเริ่มสื่อสารเข้าสู่ชุมชนเสมือนจริงก็ทำให้เห็นเรื่องราวที่มีความเฉพาะในพื้นที่ได้ถูกสื่อสารออกไปสู่โลกมากขึ้น แน่นอวนว่ากระบวนการเช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการมองเรื่องโลกาภิวัตน์ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยขบวนการของการสื่อสารการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งในกระบวนการโลกาภิวัตน์นั้นมีแนวโน้มว่าจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างไร้พรมแดน ด้วยกรอบคิดเช่นนี้เองทำให้ในแง่หนึ่งแล้วโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดความรู้สึกท้องถิ่นนิยมมากขึ้น เนื่องจากคนในชุมชนรู้ถึงผลกระทบของประเด็นต่าง ๆ ที่ถูกสื่อสารในชุมชนเสมือนจริงได้อย่างรวดเร็วขึ้น (Rakngam, 2016)

งานวิจัยชิ้นนี้เกิดขึ้นเพื่อให้เห็นถึงการขับเคลื่อนในพื้นที่ออนไลน์และพื้นที่ชุมชนที่มีการใช้วิธีการสื่อสารในภาวะวิกฤตที่ต่างกันออกไป โดยมองภายใต้สถานการณ์ที่การระบาดของโรคโควิด-19 ได้แพร่กระจายออกไปทั่วโลก และมีผลกระทบต่อชุมชน การสื่อสารในประเด็นที่เป็นลักษณะไร้เขตแดนที่พบเจอทั่วโลกเมื่อเข้ามาสู่ชุมชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะจะมีการปรับตัวอย่างไร รวมทั้งสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ที่ผ่านมาในพื้นที่ชายแดนใต้ทำให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของผู้นหลากหลายภาคส่วน รวมถึงกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ จึงนำมาสู่กรอบแนวคิดการวิจัยของงานชิ้นนี้ ที่มองการสื่อสารในภาวะปกติ ภาวะวิกฤต และในภาวะหลังวิกฤตหรือกรณีของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จะมองว่าเป็นภาวะปกติแบบใหม่ มีความต่างกันอย่างไร และในภาวะวิกฤตมีการจัดการภาวะวิกฤตด้วยรูปแบบการสื่อสารในชุมชนกายภาพและชุมชนออนไลน์อย่างไร ทั้งนี้ ในการสื่อสารของพื้นที่ชายแดนใต้ที่เป็นพื้นที่เฉพาะนั้น ยังมีความน่าสนใจมากขึ้นเมื่อมีกรอบคิด วิธีปฏิบัติ ความเชื่อ และภาษาที่เข้ามาเป็นปัจจัยประกอบการมองวิธีการสื่อสารด้วยเช่นกัน

วิธีการวิจัย

การรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนมีเก็บข้อมูลผ่านการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและการวิเคราะห์ตัวบท (Text Analysis) โดยการวิเคราะห์ตัวบทจะใช้สำหรับศึกษาเนื้อหาที่ถูกสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ โดยมีคำถามของการวิจัยในการค้นหารูปแบบการสื่อสารในภาวะการระบาดของโรคโควิด-19 ที่สามารถเข้าถึงคนในชุมชนที่ใช้โดยกลุ่มคนรุ่นใหม่ว่ามีลักษณะอย่างไร และลักษณะเช่นนั้นจะสามารถนำไปใช้ต่อในชุมชนในประเด็นอื่น ๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างไร ศึกษาจากกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ใน 3 พื้นที่ที่มีบทบาทเด่นชัดในการสื่อสารในชุมชนและในพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี และอำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ ชายแดนใต้ในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ออนไลน์ภายใต้ภาวะการระบาดของโรคโควิด-19 คือ 1) กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ จำนวน 3 กลุ่ม 2) กลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ทำงานด้วย 3) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรทางศาสนาในทั้งสามพื้นที่ที่จะเป็นมุมมองเสริมเพื่อสะท้อนการทำงานของเยาวชนคนรุ่นใหม่ โดยผู้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครจะเน้นผู้ที่ยินยอมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นสำคัญ ในการคัดเลือกตัวอย่างนั้นจะมีลักษณะการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกตัวอย่างคือ เลือกจากตัวอย่างที่อยู่ใน 3 พื้นที่ที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 ในจำนวนที่ต่างกัน กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่เกิดจากการรวมตัวเอง ไม่ได้เป็นกลไกที่ถูกจัดตั้งขึ้น เนื่องจากจะเป็นกลุ่มที่มีความสนใจในการขับเคลื่อนด้วยตนเองเป็นหลัก จากเกณฑ์เบื้องต้นจึงได้คัดเลือกตัวอย่างที่เป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ขับเคลื่อนเพื่อสื่อสารในชุมชนและพื้นที่ออนไลน์อย่างเห็นได้ชัดในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 ประกอบด้วย 1) กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ขับเคลื่อนผ่านพื้นที่ออนไลน์ด้วยการนำเสนอผ่านรูปแบบหนังสือ ในเพจ MUSLIMITED ในพื้นที่อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส 2) กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ขับเคลื่อนงานผ่านพื้นที่ออนไลน์ด้วยการเน้นนำเสนอข้อมูลสถิติ ผ่านเพจ The Motive ในพื้นที่อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี และ 3) กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เคลื่อนไหวในชุมชนเขตพื้นที่อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มในประเด็นการศึกษารูปแบบการสื่อสารของกลุ่มคนรุ่นใหม่ชายแดนใต้ในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ออนไลน์ภายใต้ภาวะการระบาดของโรคโควิด-19 และการพัฒนาแบบกลไกการใช้การสื่อสารเชิงรุกในชุมชนและในพื้นที่ออนไลน์ของเยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ชายแดนใต้ที่จะสามารถใช้หนุนเสริมการทำงานของชุมชนในการป้องกันการระบาดของโรค ส่วนการสนทนากลุ่มจะใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันของ 3 พื้นที่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะเป็นแนวคำถามแบบเปิดที่จะเน้นใช้วิทยากรให้ความรู้และทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในเรื่องการสื่อสารในภาวะวิกฤต ก่อนจะนำมาซึ่งข้อสรุปสำหรับแนวทางในการสื่อสารเมื่อเกิดภาวะวิกฤตอีกในอนาคต รวมถึงการรับมือต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ยังคงมีโอกาสในการกลับมาแพร่ระบาดหากไม่มีการรับมือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล พร้อมตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยอาศัยคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการสื่อสาร 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการทำงานเกี่ยวข้องกับเยาวชนในพื้นที่ชายแดนใต้ 1 ท่าน เมื่อได้ข้อมูลแล้วผู้วิจัยจะจำแนกและจัดระบบข้อมูล โดยอาศัยแนวคิดเรื่อง “การสื่อสารในภาวะวิกฤต” มาใช้ในการวิเคราะห์รูปแบบของกลไกการสื่อสาร รวมถึงแนวคิด “ผู้มีอิทธิพลทางความคิด” (Influencers) เพื่อใช้ทำความเข้าใจการสร้างแรงบันดาลใจ และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงการปรับตัวและรูปแบบของการสื่อสารของเยาวชนคนรุ่นใหม่ในห้วงเวลาที่ต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นในภาวะปกติ ภาวะวิกฤต หรือภาวะปกติแบบใหม่

อย่างไรก็ดี การวิเคราะห์ข้อมูลของพื้นที่ชายแดนใต้ซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จะวิเคราะห์การปรับตัวของผู้สื่อสาร รวมถึงการปรับเปลี่ยน (Adoption) เนื้อหาสาร (Message) ของผู้สื่อสาร ว่าได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่รับมาให้เข้ากับอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ได้อย่างไร บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ปรับเปลี่ยนสารให้เข้าถึงกลุ่มคนเฉพาะนั้นใช้วิธีการอย่างไรจนกระทั่งการเห็นถึงอิทธิพลบางแง่มุมที่ทำให้กระแสของการรับมือกับการแพร่ระบาดในระดับสากลหรือในกลุ่มประเทศมุสลิมเข้ามามีอิทธิพลต่อสารที่ถูกสื่อออกไปในพื้นที่ชายแดนใต้อย่างไรบ้าง ในแง่นี้จะช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงของโลกปัจจุบันในฐานะของการไหลเวียนด้านข้อมูลข่าวสาร (Flow of Information) ที่มีลักษณะแบบโลกาภิวัตน์ เมื่อไหลเวียนเข้าสู่ในพื้นที่แล้วจะผสมผสานกับความเป็นท้องถิ่นได้อย่างไร รวมถึงช่องทางการสื่อสารสมัยใหม่ที่ต่างเอื้อให้เกิดเป็นชุมชนแบบใหม่ในพื้นที่ออนไลน์

ผลการวิจัย

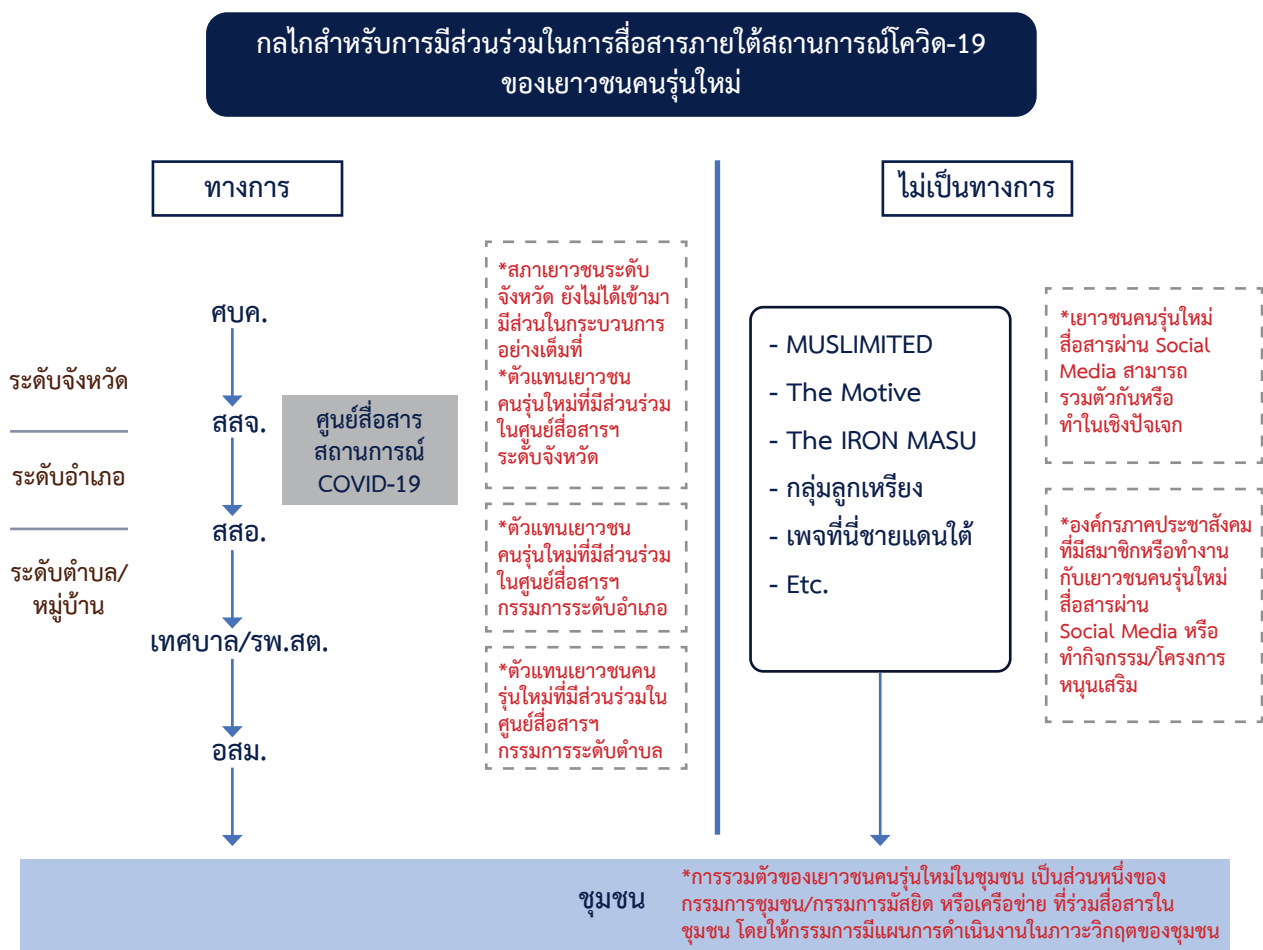
เยาวชนคนรุ่นใหม่สามารถสร้างบทบาทหนุนเสริมการสื่อสารในภาวะวิกฤตเรื่องโรคระบาดได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการสื่อสารในรูปแบบออนไลน์ ทั้งนี้ ยังพบว่ารูปแบบการสื่อสารในชุมชนที่สื่อสารจากกลุ่มคนรุ่นใหม่มีแนวโน้มจะเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลาย มีการตรวจสอบข้อมูลล่วงหน้าหรือข่าวลือที่เกิดขึ้นในภาวะการเกิดโรคระบาดอย่างรอบด้าน ก่อนสื่อสารด้วยรูปแบบที่สร้างสรรค์ต่อในชุมชน ทั้งในชุมชนเชิงกายภาพและชุมชนเสมือนจริงได้ รูปแบบในการสื่อสารของทั้งสามกลุ่มอธิบายเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการสื่อสารในภาวะวิกฤตที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การกำหนดและวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่จะสื่อสาร เพื่อกำหนดรูปแบบการสื่อสาร โดยที่การสื่อสารในภาวะวิกฤตที่แบ่งเป็น 3 ระยะ คือระยะก่อนเกิดวิกฤต เพื่อสื่อสารหาวิธีในการป้องกันเพื่อให้อีกวิกฤตนั้น ๆ ไม่ให้ขยายวงกว้างออกไป ระยะเกิดวิกฤต หรือช่วงที่รับรู้แล้วว่าวิกฤตนั้นเกิดขึ้นแล้ว และระยะหลังเกิดวิกฤต ซึ่งเป็นระยะที่ต้องมีการฟื้นฟู เยียวยา รวมถึงป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตขึ้นอีกในครั้งต่อไป ซึ่งจะพบว่าในกลุ่มคนรุ่นใหม่มีกลวิธีการสื่อสารในแต่ละช่วงที่ต่างกันไป ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 แนวทาง กลุ่มเป้าหมาย และประเด็นสื่อสารของตัวอย่าง

สถานการณ์	แนวทาง/กลไกการศึกษา และกลุ่มเป้าหมายการสื่อสาร			จุดร่วมในประเด็นการสื่อสาร
	ชุมชนบันนังสตา	The Motive	MUSLIMITED	
ปกติ	การสื่อสารในชุมชนต่อประเด็นที่เกิดขึ้นในชุมชน	- การสื่อสารผ่านเพจเฟซบุ๊กในพื้นที่ออนไลน์ - อินโฟกราฟิก - รายงานข่าวเพื่อสื่อสารต่อสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้	- การสื่อสารผ่านเพจเฟซบุ๊ก - ช่องยูทูบในลักษณะหนังสือพิมพ์ - ใช้ภาษาถิ่น เพื่อสื่อสารต่อสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้	- กฎหมาย - ความยุติธรรม - สิ่งแวดล้อม - ประเด็นทางสังคมอื่น ๆ
วิกฤต (โรคระบาด)	การสื่อสารโดยรณรงค์ สสัด ร้านน้ำชา และวงพูดคุยในชุมชน	- การสื่อสารผ่านเพจเฟซบุ๊กในพื้นที่ออนไลน์ - อินโฟกราฟิก - รายงานข่าว หรือเสวนาออนไลน์ เพื่อสื่อสารต่อสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้	- การสื่อสารผ่านเพจเฟซบุ๊ก - ช่องยูทูบในลักษณะหนังสือพิมพ์ - ใช้ภาษาถิ่นเพื่อสื่อสารต่อสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้	- มาตรการการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน
หลังวิกฤต/สภาวะความปกติใหม่และการระบาดระลอกใหม่	การสื่อสารกับคนในชุมชนโดยสนับสนุนเจ้าหน้าที่เมื่อฝ่ายสาธารณสุขที่เริ่มมีระบบการทำงานที่ชัดเจนขึ้น	- การสื่อสารผ่านเพจเฟซบุ๊กในพื้นที่ออนไลน์ - เว็บไซต์ ในรูปแบบอินโฟกราฟิก - รายงานข่าว หรือเสวนาออนไลน์ เพื่อสื่อสารต่อสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้	- การสื่อสารผ่านเพจเฟซบุ๊ก - ช่องยูทูบในลักษณะหนังสือพิมพ์ - ใช้ภาษาถิ่น เพื่อสื่อสารต่อสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้	- มาตรการการรับมือกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในชุมชน - ประเด็นการฉีดวัคซีน

เมื่อพิจารณากลไกการใช้การสื่อสารเชิงรุกในชุมชนและในพื้นที่ออนไลน์ท่ามกลางสถานการณ์วิกฤตของการระบาดของโรคโควิด-19 และการปรับใช้ในกลไกการสื่อสารต่อภาวะวิกฤตอื่น ๆ พบว่า เยาวชนคนรุ่นใหม่มีบทบาทได้มากขึ้นในการสื่อสารในภาวะวิกฤต แม้ว่าบทบาทของเยาวชนคนรุ่นใหม่ปรากฏให้เห็นอยู่บ้างแล้วก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยชิ้นนี้จะนำเสนอภาพที่เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้าไปมีบทบาทในโครงสร้างการสื่อสารในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ รวมถึงในระดับชุมชน (ดังภาพ 1)

อย่างไรก็ตาม บทบาทของเยาวชนคนรุ่นใหม่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ปรากฏให้เห็นอยู่บ้างในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมา แต่ก็ยังไม่พบว่ามีกลไกรองรับที่เป็นระบบเมื่อเกิดภาวะวิกฤต ดังนั้นชุมชนและองค์กรสื่อในพื้นที่ชายแดนใต้ควรมีมาตรการรับมือในภาวะวิกฤตและมีกลไกที่ชัดเจนในการให้ทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมโดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกหนุนเสริมหรือทดแทนหากกลไกการสื่อสารของรัฐไม่สามารถทำงานได้ในกรณีเกิดการวิกฤตได้ ทั้งนี้ยังพบว่า ศักยภาพในการสื่อสารของพวกเขามีการเตรียมพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการหนุนเสริม หากภาวะวิกฤตที่รัฐไม่สามารถรับมือในมิติการสื่อสารได้ทันทั่วถึง อย่างไรก็ตาม การออกแบบกลไกการสื่อสารมีความจำเป็นที่จะต้องฟังพมามองจากพวกเขา ที่ผ่านการขบคิดและระดมสมองจากภายในชุมชนอีกด้วย

ภาพ 1 กลไกสำหรับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ของเยาวชนคนรุ่นใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

แม้ผลการศึกษาพบว่า มีการดำเนินการของกลุ่มเยาวชนในการสื่อสารตามหลักคิดของการสื่อสารภาวะวิกฤตในขั้นตอนต่าง ๆ แต่ภายใต้สภาวะเช่นนี้ทั้งสามกลุ่มตัวอย่างก็พบกับข้อท้าทายประการสำคัญคือ มาตรการในการรับมือของภาครัฐที่แต่ละกลุ่มนำเสนอข้อมูลเหล่านี้มาประกอบการสื่อสารอาจจะส่งผลกระทบให้เกิดความเห็นที่ไม่ตรงกันในกรณีที่เป็นมาตรการซึ่งขัดต่อวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้คนได้ เช่น ในประเด็นการงดละหมาดที่มีสยิด นอกจากนั้นชุดความคิดแบบเดิมที่ส่งผลต่อคนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องค้ำต่อมาตรการการรับมือกับโรคระบาด เช่น เรื่องการฉีดวัคซีนก็กลายเป็นประเด็นท้าทายสำคัญที่ทำให้กลุ่มคนที่สื่อสารต้องใช้เวลาในการหาแนวทางและข้อมูลเพื่อใช้อธิบายสร้างความเข้าใจ อันจะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ขณะเดียวกันในการแพร่ระบาดระลอกที่ 3 ได้มีจำนวนการกระจายตัวของโรคมามากขึ้น ทำให้เกิดข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล การผลิตเนื้อหา รวมไปถึงการสื่อสารต่อกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเห็นได้ชัดว่ามีการปรับเปลี่ยนไปและเห็นถึงความกระตือรือร้นในการสื่อสารน้อยลงกว่าระลอกแรกซึ่งขณะนั้นยังคงเป็นเรื่องที่ใหม่ การสื่อสารในระยะการระบาดของโรคในครั้งที่ 3 กลับสร้างความท้าทายอย่างยิ่งต่อการคิดเนื้อหาที่จะส่งต่อให้ผู้คน แม้ว่าผู้คนทราบแนวปฏิบัติในการป้องกันตนเองอยู่แล้ว แต่ด้วยวงการระบาดที่ขยายตัวขึ้นก็ทำให้ผู้คนป้องกันตัวเองได้ยากขึ้น รวมถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นก็ทำให้ผู้คนสนใจต่อมิติมาตรการของรัฐในการเยียวยาหรือแนวทางแก้ไขปัญหาเสียมากกว่า

นอกจากนั้น การสื่อสารในภาวะวิกฤตตามทฤษฎีควรสื่อสารให้เป็นข้อมูลทางเดียวเพื่อป้องกันความสับสน แต่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยเฉพาะในระลอกที่ 3 ที่มีลักษณะของการกระจายตัวของความสับสนและข้อมูลข่าวสารจากส่วนกลางล่าช้าหรืออาจไม่สามารถสื่อสารได้ถึงทุกกลุ่ม จึงอาจตั้งคำถามได้ว่าการสื่อสารทางเดียวในสถานการณ์เช่นนี้นั้นในระยะยาวจะดีจริงหรือไม่ จะสามารถเชื่อมั่นต่อข้อมูลจากส่วนกลางได้หรือไม่ ในโลกที่ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างหลากหลายนี้หลักคิดการสื่อสารทางเดียวในภาวะวิกฤตก็อาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นนั้นเสมอไปก็ได้ ซึ่งงานของ Tworek, Beacock, and Ojo (2020) ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจในประเด็นการสื่อสารในภาวะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยการอธิบายภายใต้กรอบคิดการสื่อสารในสังคมที่เป็นประชาธิปไตยที่แม้ว่าในชุมชนเหล่านั้นก็ประสบกับกระแสของการต่อต้านวัคซีน ทฤษฎีสมคบคิดต่าง ๆ ในช่วงการแพร่ระบาด การขาดความเชื่อมั่นในผู้นำ การเพิ่มขึ้นของความไม่เท่าเทียม และปัญหาอื่น ๆ ในเชิงการเมืองในภาวะการแพร่ระบาดของโรคแต่แนวทางการสื่อสารไม่จำเป็นที่จะต้องสื่อสารจากบนลงล่างหรือมีหลากหลายลักษณะ ควรรวมศูนย์เป็นแนวทางเดียวเพื่อป้องกันความสับสน

รายงานของ UNICEF Kenya (2020) ยังให้ข้อมูลในเรื่องแนวทางการสื่อสารในภาวะการระบาดของโรคสอดคล้องกันอย่างน่าสนใจว่า ในการสื่อสารควรมีการใช้รูปแบบสื่อที่หลากหลายทั้งสิ่งพิมพ์ เสียง และวิดีโอ ในภาษาที่สามารถเข้าใจได้ของผู้รับสาร หรืออาจใช้ภาพถ่าย ภาพวาด แพนคาพูดในการสื่อสารสำหรับกลุ่มคนที่ไม่สามารถอ่านออกได้หรือมีปัญหาด้านการสื่อสาร นอกจากนั้นยังควรใช้เทคโนโลยีการสื่อสารใหม่ ๆ เข้ามา หรือคงวิธีการแบบเดิมเช่น วิทยู การใช้รถแห่ การลงชุมชน การใช้พื้นที่สาธารณะอื่น ๆ เพื่อให้การสื่อสารเป็นไปในลักษณะสองทาง ในการทำงานควรใช้กลไกผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขท้องถิ่นเพื่อสื่อสารในชุมชน รวมไปถึงการเพิ่มความรู้และทักษะในการรับมือและสื่อสารในภาวะการระบาดของผู้นำชุมชน ผู้นำทางความคิด ตัวแทนชุมชน ผู้นำศาสนาเป็นสิ่งที่จำเป็นในการเตรียมพร้อมสำหรับการสื่อสารในภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นได้อีก

หากพิจารณาด้านฐานคิดเรื่องความร่วมมือของทุกฝ่ายรวมถึงเยาวชนคนรุ่นใหม่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารและนำมาวิเคราะห์กับพื้นที่ชายแดนใต้โดยอาศัยผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างสามกลุ่มแล้วพบว่า หากชุมชนมีมาตรการรับมือในภาวะวิกฤตและมีกลไกที่ชัดเจนในการให้ทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมโดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ก็จะทำให้มีกลไกที่จะทำงานเสริมหากกลไกการสื่อสารของรัฐไม่สามารถทำงานได้ดังกรณีเกิดการวิกฤตในช่วงแรก และทำงานหนุนเสริมในกรณีที่กลไกของรัฐในภาวะวิกฤตเริ่มเป็นระบบมากขึ้น นอกจากนั้นยังพร้อมหนุนเสริมหากภาวะวิกฤตที่รัฐไม่สามารถรับมือในมิติการสื่อสารได้ทันทั่วทั้ง

ดังนั้นแล้วในภาวะการระบาดที่เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขต้องอยู่ทำงานหน้างานเป็นหลักนั้น กลไกการสื่อสารของคนในสังคมร่วมกัน รวมถึงคนรุ่นใหม่จึงยังมีความสำคัญมากขึ้น รายงานของ Compact for young people in humanitarian action (2020) ได้ออกแนวปฏิบัติสำหรับการให้คนรุ่นใหม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสาร โดยเฉพาะในการติดตามและประเมินสถานการณ์ อาจสามารถทำได้โดยการให้เยาวชนคนรุ่นใหม่รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองและรับฟังความเห็นในการแก้ไขปัญหา หรืออาจให้เยาวชนคนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการเข้าถึงข้อมูลและช่องทางการสื่อสารที่เชื่อถือได้ สนับสนุนให้มีอาสาสมัครรุ่นใหม่ในชุมชน นอกจากนั้น ยังอาจให้กลุ่มกิจกรรมทางการเมือง ผู้นำเยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีบทบาทในการสะท้อนความคิดเห็นในระดับนโยบายหากไม่สามารถเข้าไปสู่กลไกที่เป็นทางการได้ อย่างน้อยควรมีกลไกที่สร้างสรรค์ในการส่งเสียงของเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้ผู้ตัดสินใจทั้งในระดับชุมชนและระดับนโยบาย อาจมีการจัดเสวนาออนไลน์ การแข่งขันต่าง ๆ เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในพื้นที่ คนรุ่นใหม่อาจมีการใช้กราฟิกในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับโรคโควิด-19 ในพื้นที่สาธารณะ อาจมีการคิดโครงการอย่างเป็นอิสระให้แก่ชุมชน การช่วยสนับสนุนดูแลคนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สนับสนุนกลไกเครือข่ายเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีบทบาทในการสร้างบทสนทนาในชุมชนและสื่อสารในชุมชนกรณีข้อมูลที่ผิดหรือมีการตีตราเกิดขึ้น อาจมีการฝึกทักษะของผู้นำเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้สามารถทำงานในชุมชนได้ดีขึ้น

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ประเด็นข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ

1. กลุ่มเยาวชนชายแดนใต้มีการใช้เครื่องมือการสื่อสารที่เรียบง่ายแต่สามารถเข้าถึงผู้คนในชุมชนได้ดี การปรับใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น มีการนำเอาภาษามลายูถิ่นมาใช้เพื่อทำให้ผู้รับสารเข้าใจในสิ่งที่ต้องการสื่อมากขึ้น
2. กลุ่มเยาวชนชายแดนใต้มีการปรับใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบริบทและกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ภาวะวิกฤตอย่างโรคระบาดที่ต้องการเน้นเรื่องการสร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้คน อาจจะทำผ่านการทำสรุป อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ การไลฟ์สด โพสต์เตอร์ ใบปลิว รถแห่ หรือกระทั่งการพูดคุยกับผู้คนในชุมชน
3. กลุ่มเยาวชนชายแดนใต้มีการดึงเอาผู้นำทางความคิดหรือผู้มีอิทธิพลทางความคิดเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสาร เข้ามาในการสื่อสารทั้งในพื้นที่ออนไลน์หรือเป็นผู้นำทางความคิดในระดับชุมชน โดยในที่นี้อาจเป็นผู้นำศาสนาในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งในกระบวนการแปลงสารให้น่าสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะในรูปแบบออนไลน์นี้เองที่เป็นจุดเด่นสำคัญสำหรับเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะสามารถเข้ามาเติมเต็มการสื่อสารในภาวะวิกฤตได้ดีขึ้น
4. กลุ่มเยาวชนชายแดนใต้มีกระบวนการตรวจสอบข้อมูล (Fact Checking) เพื่อสร้างความชัดเจนและลดข่าวลือ ข่าวลวง ข่าวปลอม โดยมีรายละเอียดก็คือ จะมีการตรวจสอบข้อมูลลวงหรือข่าวลือที่เกิดขึ้นในภาวะการเกิดโรคระบาด แล้วนำไปสื่อสารต่อในชุมชนได้ดีกว่า การสื่อสารประเด็นใหม่ในภาวะโรคระบาดที่จำเป็นต้องมีการตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่มา จึงทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสื่อสารในภาวะการแพร่ระบาดได้

ทั้งนี้ยังมีข้อสังเกตว่า การสื่อสารในชุมชนแบบกายภาพ (ซึ่งปรากฏอยู่ในกลุ่มของคนรุ่นใหม่ในบันนังสตา) ในภาวะวิกฤตเป็นวิธีการที่เข้าถึงผู้รับสารได้ดีที่สุด โดยเฉพาะในระดับชุมชน แต่การใช้ช่องทางออนไลน์ในชุมชนเสมือนจริง จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะบางกลุ่ม และเป็นเนื้อหาที่สื่อสารกับคนวงกว้างในสังคมได้มากกว่า มุ่งเน้นสื่อสารในพื้นที่ชุมชนทางกายภาพใด ๆ แบบเฉพาะเจาะจง

อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของการสื่อสารโดยคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการสนับสนุนก็คือ การเลือกใช้ผู้มีอิทธิพลทางความคิด และการตรวจสอบข้อมูลก่อนที่จะเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะ โดยทำงานอย่างผสมผสานกันระหว่างพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่เสมือน ซึ่งมีส่วนในการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสารเกิดการไหลเวียนในพื้นที่อย่างทั่วถึง

สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้จากการค้นพบในงานวิจัยนี้ มีข้อเสนอต่อภาคประชาชนและฝ่ายนโยบายในมิติการสื่อสารในภาวะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่พึงพิจารณา 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. การให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจ ในภาวะวิกฤตจะมีการความพยายามรับมือกับปัญหาด้วยตัวของชุมชนเองเกิดขึ้นเสมอ ภาครัฐควรมองเป็นเรื่องปกติและให้การสนับสนุน แม้การบริหารและสื่อสารในภาวะวิกฤตมีความจำเป็นที่จะต้องรวมศูนย์เอาไว้ส่วนกลางเพื่อสร้างเอกภาพในการทำงานเพื่อการสื่อสารที่คมชัด แต่ภายใต้สถานการณ์การระบาดที่ซับซ้อนและมีขนาดใหญ่ รวมถึงพื้นที่ที่มีความพิเศษในทางภาษาวัฒนธรรม มีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญต่อการกระจายอำนาจ ที่จะเอื้อให้การริเริ่มปรับตัวและการสื่อสารของภาคประชาชน ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและมีกลไกการสร้างความร่วมมือเพื่อการสร้างการทำงานร่วมกัน

2. การให้ความสำคัญกับสื่อบุคคล มีความสำคัญอย่างมากในภาวะวิกฤต แต่นโยบายของรัฐจะต้องมีความชัดเจนและโปร่งใสมากเพียงพอ มิเช่นนั้นสื่อบุคคลจะสูญเสียความน่าเชื่อถือและจะไม่สามารถทำหน้าที่ในชุมชนได้อีก หน่วยงานภาครัฐอาจจำเป็นต้องมีชุดข้อมูลที่จะเอื้อและเปิดเผยอย่างโปร่งใส ซึ่งเป็นข้อมูลที่ค้ำประกันมิติพื้นที่ระดับชุมชน ตลอดจนในมิติเพศ ที่จะทำให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถนำเอาข้อมูลนี้ไปสื่อสารต่ออย่างชัดเจนและตอบโต้ภัยกลุ่มเฉพาะ เช่น กลุ่มผู้หญิงและเด็ก

3. การให้ความสำคัญกับคนรุ่นใหม่ ควรได้รับการผนวกเข้าไปอยู่ในกลไกที่ทำงานของรัฐเพื่อการสื่อสาร อาจทำให้การสื่อสารมีความหลากหลาย และสามารถเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้มากยิ่งขึ้น ด้วยลักษณะธรรมชาติของคนรุ่นใหม่ที่มีความไวต่อเทคโนโลยีและมีการเข้าถึงข้อมูลความรู้ รวมถึงการย่อยภาพและสื่อสารที่เข้าใจได้ง่ายขึ้นสำหรับพื้นที่ชายแดนใต้ในภาวะวิกฤตโรคระบาด

4. การให้ความสำคัญกับมัสยิด ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการจัดการมัสยิดอย่างรอบด้าน เพราะภาพลักษณ์ของมัสยิดไม่ได้เป็นเพียงจุดกระจายโรคระบาดเพียงอย่างเดียว แต่อีกด้านหนึ่งมัสยิดคือหัวใจของชุมชนมุสลิมและเป็นหัวใจของการสื่อสารภายในชุมชน การสื่อสารสองทางคือหัวใจของการรับฟังปัญหาจากพื้นที่เพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง ดังนั้น ภาครัฐควรต้องให้ความสำคัญต่อกองการสื่อสารนี้ โดยอาจมีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงเพื่อที่จะช่วยให้การแก้ปัญหาถูกต้องแม่นยำเป็นไปตามความต้องการของชุมชน

References

- Bamrungsuk, S., & Sathirathai, S. (2020). *The post-covid world, security studies* [Booklet]. Bangkok: Square Print '93.
- Bank of Thailand. (2021). *The impact of a new wave of COVID-19 on Thailand's economy*. Retrieved May 18, 2021, from https://www.bot.or.th/Thai/AboutBOT/Activities/Documents/MediaBriefing2021/MediaBriefing_COVID19.pdf
- Center for Conflict Studies and Cultural Diversity (CSCD). (2021). *The Public opinion survey on the impact of COVID-19 and Government measures*. Pattani: Center for Conflict Studies and Cultural Diversity.
- Compact for young people in humanitarian action. (2020). *COVID-19: Working with and for young people*. Retrieved May 20, 2022, from <https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/COMPACTCOVID19-05.pdf>
- Coronavirus: Ministry of Public Health-MOPH searches for peoples more than 500 who enter boxing stadium and entertainment place concerned about spreading infection. (2020, March 20). *BBC*. Retrieved May 18, 2021, from <https://www.bbc.com/thai/thailand-51971280>
- Jobsri, S. (2020). Ministry of Public Health's communication in the situation of Coronavirus Disease (COVID-19) pandemic, *Journal of Communication Arts of STOU*, 11(1), 13-29.

- Kaewyasri, K. & Soontaraviratana, B. (2021) The guidelines and impact from Coronavirus Disease (Covid-19) in Loei Province, *Journal of Public Health*, 7(1), 16-34.
- Open mode: A new wave of COVID-19. (2021, February 4). *ThaiPBS*. Retrieved May 18, 2021, from <https://news.thaipbs.or.th/content/30109>
- Rakngam, N. (2016). *The concept of local identity in the context of changes in the era of globalization*, *Nakhon Lampang Buddhist College's Journal*, 5(2), 62-74.
- Rungrut, S., Maso, S., & Kadem, Y. (2020). The economic and social impacts from the COVID-19 pandemic toward the people in Yala Province. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 6(2), 160-174.
- Sa-idi, A., Hathairat, S., Puti, S., & Talek, M. (2020). *The Phenomenon of Refusing Vaccination Amongst Children in Thung Yang Daeng District, Pattani Province*, The 4th National Conference on Power Beyond Limit For the Happiness of the Southern Region.
- Sheikhul Islam of Thailand Sheikhul Islam Office. (2020). *Announcement regarding measurement to prevent the spread of COVID-19*. Retrieved May 18, 2021, from <https://skthai.org/th/news/category/3581-ประกาศจุฬาราชมนตรี>.
- Taleh, M. (2021). *The Public opinion survey on the impact of Government measures to prevent the spread of COVID-19*. Pattani: Faculty of Nursing, Prince of Songkla University.
- Thamprasit, P. (2012). *Content Analysis of Communication for Crisis Management: A Case Study of Roosuflood Video Clip* (Master of Communication Arts), Bangkok University.
- The Standard Team. (2020). *Thammasat University advises the state communicating One Team One Voice through Owned Media to increase reliability and reduce critical confusion*. Retrieved May 25, 2020, from <https://thestandard.co/jc-thammasat-suggests-government-one-team-one-voice-communication-due-covid-19/>
- Tworek, H., Beacock, I., & Ojo, E. (2020). *Democratic health communications during COVID-19: A RAPID response*. Vancouver: UBC Centre for the Study of Democratic Institution.
- UNICEF Kenya. (2020). *Practical guidance for risk communication and community engagement (RCCE) for refugees, Internally Displaced Persons (IDPs), migrants, and host communities particularly vulnerable to COVID-19 pandemic*. Retrieved May 22, 2021, from <https://www.unodc.org/documents/drug-prevention-and-treatment/Practical-Guidance-RCCE-Refugees-IDPs-Migrants.pdf>
- World Health Organization, Country Office for Thailand. (2020). *Situation reports the spread of COVID-19 Pandemic in Thailand by World Health Organization, Country Office for Thailand*. Retrieved May 20, 2021, from https://www.who.int/docs/default-source/searo/thailand/2020-04-28-tha-sitrep-66-covid19-th-final.pdf?sfvrsn=32566b60_0